

LEIF NØRBALLE

© Lars Rasmussen 2011

Antikvariater trækker tosser til – på begge sider af disken. Ingen danske antikvarer eller antikvarkunder vil imidlertid betvivle, at Leif Nørballe er den største original, dansk antikvarboghandel har frembragt i de sidste 75 år – eller måske nogensinde. Jeg havde den blandede fornøjelse at være ansat under ham i fem et halvt år og har ofte fortrudt, at jeg ikke førte dagbog over mine oplevelser, der gang på gang langt overskred grænsen til det forrykte. Der var ikke en dag uden hændelser og replikskifter, man dårligt kan drømme om. Nedenstående er kun nogle spredte træk til et portræt af en stærkt lidende, men på sin egen måde også svært underholdende person, som de fleste af julehæftets læsere vil kunne male videre på med egne oplevelser.

Underholdende, ja, men ikke uskadeligt underholdende. Nørballe var nemlig alvorligt sindssyg, og hans udfald mod folk var ofte både gemene og ondskabsfulde. Jeg har set ham give en gravid pige en på kassen, jeg har set ham slå ældre damer og vælte dem omkuld, jeg har set ham slå mænd i enhver alderklasse i gulvet, og jeg har set ham sparke en hjemløs, der var faldet i søvn udenfor forretningen. Jeg husker engang, hvor det i en nævekamp var lykkedes Nørballe at rive armbåndsuret af en kunde. - De får det kun tilbage, hvis De siger undskyld! råbte han. Det nægtede manden, og så måtte han gå uden sit ur. Senere på dagen kom politiet og hentede uret.

Og jeg har hørt Nørballe skrigende på sin mor, ofte så højt, at hele bygningen dirrede. Faktisk gik der ikke én dag i disse fem et halvt år, uden at jeg flere gange hørte ham sætte i med dette formidable primalskrig: 'Mor! MOR! MOOOOOOR!!!!!!' – stundom varieret med et klynkende 'Lille mor, må jeg ikke nok?' eller et snerrende 'De er dumme, mor!'

Alt dette kom jo af, at Nørballe følte sig *bette*, og af, at han plagedes af en skamfølelse så overvældende, at den fuldkommen tog magten fra ham.

Nørballe var præstesøn, og han er så vist ikke den eneste, der har fået et knæk af at vokse op i en præstegårds tunge og forlorne atmosfære. Det er ikke til at vide, hvilke ydmygelser og nederlag han – i den gode Guds navn - har været igennem som dreng, men hans nødråb 'Lille mor, må jeg ikke nok?' vidner jo klart om en alt for restriktiv opdragelse. Det er da heller ikke nemt at skulle være præstens pæne dreng, når man måske bare har lyst til at være en ganske almindelig lømmel.

Gud var ellers et ord, som Nørballe kun tog i sin mund, når munden skulle lukkes på folk.

Kunde: Har de James Joyce's Ulysses?

Nørballe: Hvad vil De med den bog? De forstår den jo ikke alligevel!

Kunden: Jo, jeg er faktisk en af de få, der forstår den bog.

Nørballe: GUD ER DE EJ!!!

Kunde: Har De en bog med Jens Sigsgaard?

Nørballe: Det hedder *af* Jens Sigsgaard, ikke *med*! Det må De som pædagog vide!

Kunden: Jeg er ikke pædagog!

Nørballe: GUD ER DE SÅ!

Indvandrerkvind: Jak vil gerne købe in bok om ingelske grammatik.

Nørballe: De skulle hellere se at lære dansk!

Kvinden: Jamen jak TALE danske!

Nørballe: GUD GØR DE EJ!

Nordmand: Har dere bøker om matematikk?

Nørballe: Ja, men vi har ikke noget nede på Deres niveau!

Nordmanden: Eg er lektor på universitetet i Oslo!

Nørballe: GUD ER DE EJ!

På den måde sælger man jo ikke mange bøger. Men det var heller ikke det, det handlede om for Nørballe. Hans hele optræden med den stadige dukken af kunderne, var eet vedvarende – og desværre i sagens natur forgæves - forsøg på at kompensere for følelsen af ringhed og på at overdøve de anfald af skamfølelse, der trængte sig på, når han blev mindet om sine slet fortrængte nederlag og ydmygelser.

Det er umuligt at kompensere for mindreværdsfølelse. Den vil vedblive at melde sig, uanset hvor meget man forsøger – og eventuelt har held til - at hævde sig. Man kan blive direktør, millionær, general, verdensberømt – lige lidt hjælper det. Har man mindreværdsfølelse, vil den følge een til graven. Og hvor stort Frederiksberg Antikvariat end var, så havde det i de sidste mange år karakter af en ruin og henstod kun som et alt for tydeligt bevis på, at ydre storhed ikke løser mindreværdskomplekser.

Hvem der end har trådt på barnet Leif og hvordan, så ved jeg fra Nørballes egen mund, at han som ung boghandler følte sig grundigt ydmyget af Volmer Rosenkilde, der en tid var hans arbejdsgiver, idet Frederiksberg Antikvariat oprindeligt var en filial af firmaet Rosenkilde og Bagger. Der er ingen tvivl om, at Nørballes gentagne ambitiøse udvidelser af Frederiksberg Antikvariat, efter at han havde overtaget forretningen, bundede i et indædt ønske om at få hævn over den arrogante Volmer Rosenkilde ved at overgå Rosenkilde og Bagger i størrelse og helst helt at udkonkurrere dem. Selv da Volmer Rosenkilde forlængst var død, vedblev Nørballe med at nære nag til det af ham grundlagte firma. Hvert år blev jeg sendt ind i Aktieselskabsregistret for at hente en udskrift af Rosenkilde og Bagers årsregnskab. Det var ingenlunde af venlig interesse, at Nørballe søgte indsigt i deres forhold. Hans store tilfredshed med de år for år mere og mere omkostningstyngede og udbyttefattige regnskaber afslørede alt for tydeligt, at han ønskede firmaet ondt. Da endelig denne hans indbildte ærkefjende måtte kaste håndklædet i ringen, optrådte Nørballe så triumferende overfor kunder og diverse af datidens bibliofile kapaciteter, at R&Bs daværende leder, Hans Bagger, måtte ringe ham op og bede ham dæmpe sig.

Men eet var Nørballes mere eller mindre hemmelige rivalisering overfor kollegerne – og der var flere firmaer end R&B, han ønskede hen, hvor peberet gror – et andet var hans bestandige og åbenlyse ønske om at hævde sig overfor kunderne.

- De er dumme, mor! kunne han som sagt sidde på hug mellem bogstaberne og snerre, når han troede sig uovervåget. Og dumme var de jo. Unge mennesker var dumme. Kvinder var dumme. Folk, der ikke stemte konservativt, var dumme. Folk, der ikke boede på Frederiksberg, var dumme (folk, der boede på Østerbro var fattigfine, folk, der boede i Hellerup, var skidt vigtige).

Nørballe havde et horn i siden på kvindekønnet. Kvinder kunne ikke skrive, og kvinder kunne ikke læse. En kendt kvindelig forfatter, hvis skrifter Nørballe kun kendte fra tilfældige punktnedslag, blev affærdiget med

ordene: Hun er jo ikke engang smuk! – klare litterære kvalitetsbegreber, må man sige! - og ingen kunne købe en bog af Karen Blixen uden at blive belært om, at Willy-August Linnemann var en betydelig større forfatter og langt mere relevant som nobelpriskandidat end Blixen – noget som dog ingen ved deres fulde fem, formodentlig ikke engang Linnemann selv, ville have skrevet under på. Når Linnemann blev bragt på banen, skyldes det næppe udelukkende, at han besad de åbenlyse kvaliteter at være hankøn og sønderjyde, men i lige så høj grad, at Nørballe var snu nok til at tænke, at få ville kunne modsige ham, når han fremdrog en forfatter, som de færreste havde læst, og at han endda derved kom til at fremstå som særligt belæst – noget han bestemt ikke var.

Nørballes kvindehad gav sig flere parodiske udslag. Lesbisk er passé! kunne han finde på at råbe i hovedet på sagesløse kvinder, der spurgte på Ensomhedens brønd eller anden litteratur, som han nu mente kunne klassificeres som lesbisk. Et latterligt postulat, men det fik folk til at gå rystede, nogle gange grædende ud af butikken.

Nørballe forsømte aldrig en lejlighed til at dukke andre. Var det ikke kvinder, det gik ud over, kunne det være unge mennesker.

Unge mennesker taler ikke tysk! råbte han ofte i hovedet på enfoldige kunder, der altid beredvilligt og uden protester, der måske ellers kunne være nok så berettigede, delte hans forargelse - hvorved de jo også meget bekvemt undgik at komme ind på omfanget af deres egne tyskkundskaber. Faktum var imidlertid, at de voldsomme udfald mod ungdommen primært tjente til at dække over, at Nørballe selv talte et for en sønderjyde ubegribeligt ringe tysk. Haben Sie an die Bakkehaus gewesen? kunne han finde på at spørge, og når en tysk kunde spurgte, om han talte tysk, tog han det som en personlig fornærmelse og råbte himmelhøjt: Ja, NATURLICH! – hvilket ikke er særlig imponerende, da det dog hedder natürlich.

Men Nørballe gik videre endnu. Han kunne finde på at beskyldte tysktalende kunder for slet ikke at være tyskere. Sie sind nicht deutsch! har jeg gentagne gange hørt ham råbe, og når de forbløffende kunder insisterede, fik de at vide at de var schweitzere, frisere, sudetere – eller slet og ret danskere, der bare talte tysk for at gøre sig interessante. Sie haben eine grosse Akzent! råbte han – Akzent udtalt aksangk, heller ikke just imponerende, når han nu var i gang med at beskyldte andre for ikke at kunne tale ordentligt tysk.

På samme måde kunne Nørballe, der hævdede at kunne identificere enhver dansk dialekt, kaste sig over kunder, der talte med mere eller mindre udpræget lokalt tonefald, og belære dem om, at de slet ikke kom derfra, hvor de påstod – og formodentlig selv troede. Værst gik det ud over folk, der formastede sig til at hævde, at de var sønderjyder.

Verden var i Nørballes øjne befolket med simulanter. Ikke alene kunne de lyve om deres nationalitet eller hævde, at de kom fra en forkert krog af Jylland, de kunne også i deres nedrighed finde på at spørge på fiktive titler udelukkende ud fra et lusket ønske om at intimidere ham. Det var en form for paranoia, der som så mange andre af hans karaktertræk udsprang af hans udtalte mindreværdsfølelse. Når han ikke kendte en bog, som en kunde spurgte på, skyldtes det således ikke hans uvidenhed, men at bogen slet ikke eksisterede, og at kunden havde fundet på titlen udelukkende for at vigte sig og spille klog. Der er slet ikke en bog, der hedder sådan, sagde han ofte hovedrystende til mig eller andre tilstedeværende, når en kunde havde forladt butikken. Andre gange sagde han det til kunden selv. En ung mand spurgte på Drengen der skinnede af Stephen King, dengang en nyudgivet bog. Det er der ikke nogen bog, der hedder! råbte Nørballe. Da manden insisterede, råbte Nørballe: Det KAN en bog ikke hedde!

Et par dage efter dukkede bogen op i en kasse nyindkøbte bøger. Nørballe betragtede den et øjeblik skeptisk og vendte sig så om mod mig med ordene: Dette er en meget efterspurgt bog, skal De vide! – hvorefter han prismærkede den med 300 kroner, langt over nyprisen. Nørballe var ikke den, der erkendte et nederlag.

Det var umuligt at få ret overfor ham. Han *ville* herse med folk, uanset hvad de sagde. Dette herseri for herseriets skyld kan kun tolkes som et ekko af urimelig kritik, han selv havde været udsat for, men det antog indimellem et særdeles komisk præg.

Kunde: Har De bøger om biologi?

Nørballe: Det hedder naturvidenskab! Hvis De vil handle her, må De lære at tale dansk!

Næste dag.

Kunde: Jeg vil gerne se på naturvidenskab.

Nørballe: Mener De biologi? Her i huset må De være specifik, ellers kan De godt gå igen!

Nørballe kunne beskylde kunderne for de særeste ting. Han havde blandt andet fået den fikse ide, at han kunne se på folk, at de dyrkede transcendent meditation (det fine ord udtalte han konsekvent 'transkondental'). En kvinde købte en bog, der ikke havde det mindste med dette emne at gøre, og Nørballe kom da også svært bag på hende ved pludselig at råbe: Jeg ved godt, at De dyrker transkondental meditation! Kvinden benægtede blankt, og Nørballe greb bogen fra hende og slog hende flere gange hårdt på skulderen, mens han råbte: De skal ikke tro, De kan skjule noget for mig!

Sælsomt, har man vel lov at sige, og overrumplende. Mange af Nørballes angreb var så løst funderede, at de kun havde effekt, netop fordi de kom så aldeles overrumplende. Hvor mange tyske kunder forventer, at en dansk boghandler slet ikke er interesseret i hvilke bøger, de måtte ønske at købe, men udelukkende i at få lejlighed til på latterligt ringe tysk at beskylde dem for ikke at være tyskere? Og hvor mange danskere venter, at en ældre herre i jakkesæt og med briller, og som endda konsekvent titulerer alle kunder De, pludselig beskylder dem for at være lesbiske, pædagoger (begge dele grove skældsord i Nørballes mund) – eller slet og ret idioter? Eller at samme nydelige herres inderste hensigt faktisk er at lange en lussing ud eller endda at slå een i gulvet?

Nørballes mindreværdsfølelse gav sig mange latterlige udslag. Han var på evig jagt efter billige point og kunne finde på at fremkomme med de mest sælsomme postulater om sig selv. Især holdt han af at foregive at besidde særlig indsigt og særlige talenter, bl.a. som vinsmager. Jeg kan S-M-A-G-E vin! har jeg tit hørt ham råbe til kunder, mens han strakte halsen frem og gned sig på struben som for at antyde, at han var særligt skabt. Både han selv og de sagesløse ofre for det naive praleri glemte fuldkommen, hvad alle dog ved, nemlig at man smager med ganen og ikke med struben. Nørballe kunne tilsyneladende også *høre* med struben. En belæring om hans ekspertise i de danske dialekter var i hvert fald ikke fuldkommen, før han havde ført kundens hånd op til sin strube og opfordret ham til at berøre dette sjældne og enestående organ.

Nørballe greb begærligt ud efter alt, der kunne få ham til at fremstå som imponerende. Hans forsøg på at foregive intellektualitet bestod ofte i at stjæle andres meninger og udtalelser og give dem ud for at være hans egne. Teateranmelderen Jens Kistrup havde været til en forpremiere, hvor Nørballe også havde været blandt publikum, og da Kistrup mandag morgen dukkede op i butikken for at sælge en stak anmelder-

eksemplarer og udveksle almindeligt vrøvl, spurgte han Nørballe, om han havde lagt mærke til en oversætterfejl i begyndelsen af stykket. Næh, den havde Nørballe nu ikke bemærket. - Den ødelagde faktisk hele forestillingen for mig, fortalte Kistrup så - hvilket Nørballe åbenbart fandt meget imponerende. En times tid efter dukkede en tredje frederiksbergborger op, som også havde været til forpremieren. - Lagde De mærke til den oversætterfejl i begyndelsen af stykket? spurgte Nørballe. Næh, den havde manden ikke bemærket. - Den ødelagde faktisk hele forestillingen for mig, påstod Nørballe så. Hver eneste dag så jeg ham på evig jagt efter lånte fjer at pynte sig med.

Nørballe var en stor snob. Havde han set en person tilpas ofte på TV eller i BT, skulle der slikkes røv, når vedkommende dukkede op i forretningen. Hvem der i særlig grad forstod at udnytte denne naivitet, var Dan Turèll, der boede få hundrede meter fra forretningen. Nørballe kunne næppe lide nogen som helst dele af Turèlls mangeartede forfatterskab og da slet ikke mandens fremtoning, men han var berømt, og derfor skulle der lefles. Nørballe er unik, havde Turèll skrevet i en Onkel Danny i byen, og dermed fik han carte blanche til at færdes overalt i forretningen – og at tage sin taske med rundt. Det benyttede Turèll sig af til at foretage omfattende tyverier, især af kriminalromaner. Nørballe opdagede det aldrig. Et fremtrædende konservativt folketingsmedlem fik på samme baggrund lempet en førsteudgave af Henrik Ibsens digte til sig.

Nørballe var konstant jaget af angsten for at blive afsløret som uvidende og inkompetent. Forstod man den kunst at snakke ham efter munden og undlade at gøre indsigelser mod hans mange tvivlsomme påstande, kunne man få det nemt med ham. Forsømte man den, kunne det gå meget, meget galt, og selv hans indgroede snobberi kunne ryge over styr. Jeg ved ikke, hvad der gik galt mellem Nørballe og F.J. Billeskov Jansen, en gammel kunde og dansk litteraturkritiks grand old man, som vel trods alt fortjente en vis respekt, men formodentlig var Nørballe blevet den lille i en diskussion om et litterært emne – i hvert fald havde professoren overtrådt spillets regler og var blevet smidt ud. Kort efter var fru Billeskov Jansen i telefonen for at høre, hvad der dog var foregået, siden hendes mand var kommet hjem i dybt chokeret tilstand, og Nørballe fremkom med følgende memorable sentens: SIG TIL DERES MAND, AT HAN ER KOMPLET IDIOT! Ja, så fik Billeskov Jansen dén med.

Nørballe var gridsk, men kunne udvise en ligegyldighed overfor penge så utrolig, at den kun kan tolkes som et klart vidnesbyrd om skizofreni. Forretningens kasseapparat var gået itu og stod permanent med skuffen åben; her lå ofte flere tusinde kroner frit tilgængelige, kun halvt skjult af en stabel bøger; et forhold som nogle kunder da også ind imellem tog som en opfordring til selvbetjening.

En dag i 1986 lykkedes det mig at klatre over en stak bøger, der spærrede for adgangen til forretningens kontor. Støvet lå tykt, og øverst på skrivebordet lå et eksemplar af BT fra 1968. Manden, der hævdede at lede Nordeuropas største antikvariat, havde med andre ord ikke været inde på sit kontor i atten år! Det er endnu et vidnesbyrd om skingrende skizofreni og er ydermere interessant, fordi det fortæller, hvornår Nørballes sjælelige forfald for alvor satte ind. Omkring 1968 må det være blevet klart for ham, at kombinationen af dårlige nerver og manglende kundskaber gjorde det umuligt for ham at etablere det store internationale antikvariat, han havde skabt den fysiske ramme for, og som han efterhånden også havde økonomisk magt til.

Resten af sit liv tilbragte Nørballe med at fornægte denne erkendelse. Stablerne, der nu begyndte at hobe sig op, og som afspærrede store dele af forretningen, tjente reelt til at reducere den til en for ham

håndterlig størrelse. Hele lokalet antog karakter af en teaterkulisse, og den forestilling, der fra nu af hver dag blev opført, var et sjæleligt drama af sjældent sete proportioner.

De sidste mange år havde Nørballe reelt forandret Frederiksberg Antikvariat fra at være en velfungerende boghandel til at være en nerveklunik med ham selv som eneste terapeut og patient. Forretningens drift var ligegyldig, han var ikke økonomisk afhængig af den, det ene sigte med stedet var hans personlige nerveterapi. Mødte man Nørballe på gaden eller i teatret, var han en høflig og beskeden mand. I forretningen forvandles han til et monster. Her kunne han få bekræftet, at han var klogere end alle andre – og hvad det nu ellers var, han ville have bekræftet. Her optrådte Nørballe tyskeksperter, Nørballe vinsmageren, Nørballe teaterkritikeren, Nørballe den intellektuelle kapacitet, Nørballe den alvidende, Nørballe den største, Nørballe hvad ved jeg.

Vi andre så bagsiden. Nørballe det hulkende barn. Nørballe den ydmygede, Nørballe den knækkede. Nørballe den jævnt begavede. Nørballe usselryggen.

Han havde gode sider og var inderst inde et følsomt gemyt. Han kunne være drivende sentimental – jeg kunne ikke sige godt nytår og tak for det gamle år, uden at tårerne løb ned ad kinderne på ham. Han behandlede sit personale og sine nærmeste godt og kunne af og til udvise forbløffende menneskelighed og storsind. Flere mennesker skyldte ham meget. Glimtvist fornemmede man, at han inderst inde ønskede forsoning med den omverden, han ellers åbenlyst betragtede som en trussel, der skulle holdes nede.

Nørballes selvopfundne form for terapi var, hvor meget han end klyngede sig til den, ineffektiv. Episoderne med kunderne formåede kun kortvarigt at reparere på hans altovervældende følelse af mindreværd, så måtte de gentages, igen og igen, op til tyve gange daglig. Anfaldene af skamfølelse tog tilsvarende til og måtte overdøves med stadig højere råb på mor.

Nørballe og hans forretning fik et ynkeligt endeligt. I et svagt øjeblik kan man måske få den tanke, at Leif Nørballe, grundet omfanget af hans vanvid, havde fortjent en monumental død – som for eksempel at omkomme i et bogskred eller blive fortæret af en altopslugende bogbrand. Men nej. Nørballe var en gennemført afstumpet og ynkelig person, og han fik den død, han havde fortjent. Fortællingen om Leif Nørballe og hans antikvariat er og bliver det allersorteste kapitel i dansk antikvarboghandels historie.

* * * * *

Oprindelig trykt i Booktraders Julehæfte 2011